

Эргашев У.А. Ўзбекистон Республикаси, Фаргона шаҳри. Фаргона политехника институти “Ижтимоий фанлар ва спорт” кафедраси ўқитувчиси.

Эргашев У.А. преподаватель, кафедры «Общественных наук и спорта» Ферганского политехнического института, г. Фергана, Республика Узбекистан.

Ergashev U.A. Lecturer, Department of Social Sciences and Sports, Fergana Polytechnic Institute, Fergana, Republic of Uzbekistan.

ҚЎРҚУВ МАДАНИЙ ҲОДИСА СИФАТИДА

Ушбу моқолада қўрқув маданий ҳодиса сифатида баён этилган.

Калит сўзлар: қўрқув, маданият, ҳодиса, маданий ҳодиса

СТРАХ КАК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРЫ

В данной статье страх описывается как феномен культуры.

Ключевые слова: страх, культура, феномен, культурное явление

FEAR AS A CULTURAL PHENOMENON

In this article, fear is described as a cultural phenomenon.

Key words: fear, culture, phenomenon, cultural phenomenon

Қўрқув муаммоси ғояси ва унинг бутун жамият ҳаётига ва айниқса, ҳар бир шахсга кучли таъсири илгари ҳам илгари сурилган, аммо XX аср ҳаддан ташқари кўзғалиш ва ташвиш билан ажралиб турадиган даврга айланди - қўрқувнинг пайдо бўлиши, спектри, кўлами, ўзгариши учун ижтимоий-маданий шароитлар бошқача бўлди.

Қўрқувни тушуниш ҳам сифат жиҳатидан фарқ қилади. Энди у асосан постмодерн маданиятнинг замонавий ўзгўзини англаш призмаси орқали қурилган бўлиб, унинг жозибадорлиги ва даҳшати бир-бирига боғланган: "ягона барқарор ҳолат-бу беқарорлик ҳолати."

Замонавий инсон ўзининг хавфсизлиги учун жуда кўп нарсаларни яратганига қарамай, ўзини ҳимоясиз ҳис қилади. Кўпинча, XX асрда инсоният бошига тушган фалокатлар инсон фаолиятининг ўзи, шу жумладан одамларни атрофдаги дунё хавф-хатарларидан ҳимоя қилиш ва ҳаёт фаровонлигини оширишга қаратилган натижалардир. Қўрқувни манипуляция қилиш энг кучли характерга эга бўлади. Бу жараёнда оммавий ахборот воситалари асосий рол ўйнайди. Жамоатчилик фикрини шакллантирадиган сиёсатчилар ва мафкурачилар "онгни оммага етказадилар" ва мутахассислар сифатида "ҳар қандай нарсани сотишлари мумкин", шу жумладан кўрқувлар. Манипуляция сиёсий мақсадларда, террористик ҳаракатларни ташкил қилишда, реклама ва кино саноатида қўлланилади. Иррационал кўрқув-бу ақл-идрок ва ҳимоя психологик механизмларни "ўчириш" нинг жуда самарали усули. Шокланган одам таклифга осонликча таъсир қилади ва унга таклиф қилинган ҳар қандай "тежаш воситаси"га ишонади. Қўрқув махсус қўйилган вазиятда кўрқувнинг моҳиятини англашнинг аҳамияти ҳақида савол туғилади. Замонавий дунёда бундай вазият, масалан, терроризм муаммоси билан боғлиқ бўлиб, унинг асосий мақсади аниқ шахсларни ўлдириш эмас, балки кенг одамларнинг ҳис-туйғуларига таъсир қилиш, "барчанинг ҳаммага қарши уруши"ни ҳаёт нормаси деб эълон қилишдир.

Қўрқувнинг табиати, унинг функциялари, хусусиятлари ва хусусиятлари тўғрисида илмий ақс эттиришнинг мавжуд ютуқлари ушбу жамиятда ўрнатилган қиймат ва семантик кўрсатмаларга асосланиб, кўрқувнинг ижтимоий-маданий шартлилиги тўғрисида савол туғдиради. Қўрқув муаммосининг эволюцияси, ушбу жараённинг натижалари тўғрисида назарий билимларни олиш замонавий ҳақиқатларга мос келадиган инсоният маданиятини ривожлантириш стратегиясини ишлаб

чиқиш ва охир-оқибат XXI асрда одамлар ҳаётининг мафкуравий кўрсатмаларини асослаш учун зарурдир.

Кўрқув тадқиқот мавзуси сифатида мутафаккирларни ҳар доим – қадимийликдан то ҳозирги кунгача қизиқтирган. Унинг турли жиҳатлари кўплаб таниқли Европа файласуфлари томонидан кўриб чиқилган. Улардан: Эпикур, Платон, Аристотел, Т. Гоббс, Р. Декарт, Б. Паскал, Б. Спиноза, И. Кант, Л. Фейербах, Гегель ва бошқалар.

Кўрқув, шунингдек, диний ҳодиса сифатида кўриб чиқиладиган мавзудир. Шу нуқтаи назардан, **кўрқув ўта сезгир тасвирлар** билан алоқа қилишдан келиб чиқадиган туйғу сифатида талқин этилади, унинг қирралари, даражаси, шунингдек, кўрқувнинг мавжудлиги диний онгнинг тартибга солувчисига айланиши керак бўлган шарт - шароитлар ўрганилади. Кўрқув диний мазҳабларга янги тарафдорларни жалб қилишда "зомбилаштириш" йўллари тушуниш учун ўрганилади.

Сиёсатшунослик сиёсий режимларнинг пайдо бўлишига олиб келадиган омилларнинг умумийлигини, манипуляция воситаси сифатида сиёсий технологияларда кўрқувни қўллашни, масалан, сайловолди кампанияларида ёки террористик хужумларни содир этишда ўрганишдан манфаатдор.

Бундан ташқари, маданият инқирози муаммоси билан шуғулланадиган XIX–XX асрлардаги барча маданий тадқиқотлар у ёки бу тарзда қиймат асослари инқирозидаги ҳиссий кайфият масаласига таъсир қилади ва кўрқув асосий шарт сифатида қаралади. Умуман олганда, кўрқув муаммоси мустақил равишда XIX -XX асрларда шакллана бошлади.

Маданий ҳодиса сифатида кўрқув "қиймат" ва "норма" тоифалари – шахс ёки жамоат онгида алоҳида маънога эга бўлган ва одамларнинг хулқ-атворини тартибга солувчи ижтимоий тизим элементлари билан ўзаро

боғлиқлик орқали аниқланади. Инсон онгида хавфни кўриш рамзий дунё орқали бузилади, инсон учун кўрқув, авваламбор, шахс ўзи учун муҳим деб ҳисоблаган баъзи кадриятларга таҳдид билан боғлиқ кўрқувдир. Кўрқув хавфни кўришга ва унга муносабат билдиришга имкон беради. Кўрқув ҳисси билан бошқариладиган инсоният вазиятни ўзгартириш ва барқарорлаштириш учун жуда кўп маданий асарлар яратди ва яратишда давом этмоқда. Маданият, билиш ва жамият ривожланиши нуқтаи назаридан кўрқув кўп жиҳатдан умиддан кўра самаралироқ бўлиб чиқди.

Кўрқув ҳам маъно излашга ундайди, чунки инсон аввало ўзи тушунмаган нарсадан кўрқишга мойил бўлади. Хусусан, инсон кўрқуви бемаъни кўрқувдир. Ҳаётнинг маъноси инсон томонидан кадриятларни қабул қилиш орқали берилади ва кадриятлар жуда субъектив ва ўзгарувчан бўлгани учун кўрқув ўзгарувчан маънони доимий излашга ундайди. Ўзининг абсурдлигини ва бутун дунёнинг абсурдлигини англаб, инсон бир даста андишага айланади, номаълумликдан бетакаллуфликка, тафаккурга ва ёлғизликка тушади. Кўпинча одам ўлимдан ҳам кўрқмайди, балки унутилади. Унга ажратилган "дунёвий вақт" давомида у ўз ҳаётига гувоҳ бўладиган одамларни излайди, у "давом этишга" интилади – болаларда, қўлёмаларда, фаолияти натижаларида, уни эслайдиган одамларда. Бу, шунингдек, мавжуд бўлмаган кўрқувни енгишнинг бир усули.

Ахборот жамияти даврида инсон учун асосий кадрият ахборотдир. Шунга кўра, асосий кўрқувлар ахборотни тарқатиш, сақлаш, қайта ишлаш ва тақдим этиш услуги билан боғлиқ.

Инсоният тарихи давомида одамлар кўрқувни енгиш йўлларини излаганлар. Маданият томонидан ишлаб чиқилган механизмлар орасида маросим, диний эътиқод, ўйин, шахсий эътиқодларни шакллантириш, хулқ-атвор қоидалари, ижтимоий уюшмалар ва муассасалар мавжуд.

Умуман олганда, кўрқув кучли ижтимоий-маданий регулятор вазифасини бажаради ва умуман замонавий гуманитар фанлар ва айниқса маданий билимларнинг энг яқин эътиборига лойиқдир деган хулосага келиш мумкин.

Фойдалиниланган адабиётлар:

1. Бердяев Н.А. Дух и реальность. М., 2002.
2. Эргашев У. А. Ёшлар маънавий иммунитетини ривожлантириш жамият тараққиётининг асоси //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 1. – С. 1765-1768.
3. Ergashev U., Khakimov A. Environmental problems in the works of eastern thinkers //Экономика и социум. – 2020. – №. 8. – С. 30-32.
4. Sodiqovna O. M., Adxamovich E. U., Maxamadovich U. A. EKOLOGIK MUVOZANATINING MA'NAVIY-AXLOQIY OMILLARI ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННЫЕ ФАКТОРЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО РАВНОВЕСИЯ SPIRITUAL AND MORAL FACTORS OF ECOLOGICAL BALANCE. – 2022.
5. Хакимов А. М., Эргашев У. А., Холмирзаева Ж. Х. Выборы Узбекистана–прозрачные выборы. – 2020.
6. Қосимов КИ Э. У. А. CHARACTERISTICS OF EASTERN DEMOCRACY AND CIVIL SOCIETY IN UZBEKISTAN //Экономика и социум.–2021. – С. 3-2.
- 7.А.А.Мадаминов. Влияние СМИ на политическую культуру молодёжи. Вопросы науки и образования. 2018. 7 (19).
https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=_3waDc4AAAAJ&citation_for_view=_3waDc4AAAAJ:HoB7MX3m0LUC